

»Przegląd Zdrojowy«
wychodzi 1 i 15 każdego
miesiąca przez przeciąg
6 miesięcy.

Adres Redakcyi i Admini-
stracyi:
ulica Starowiślna 1. 12.

Osobom i instytucjom pra-
gnącym pismo nasze otrzy-
mywać stale, będzie »Prze-
gląd Zdrojowy« roszyłany
za cenę 5 koron w Galicyi
a 2 rs. w Ces. rosyjskiem
i Król. Polskiem za cały
rocznik z góry składaną

PRZEGLĄD ZDROJOWY

Pismo poświęcone sprawom zdrojowisk
i miejsc klimatycznych krajowych.

REDAKTOR: DR. ZYGMUNT WĄSOWICZ.

Ceny ogłoszeń:

Ogłoszenia za 1 wiersz peti-
towy lub jego miejsce 40 gr.
Nadesłane za wiersz garmon-
dem lub jego miej. co. 1 kor.
Drobne ogłoszenia za wyraz
12 gr., najmniej 1 kor.
Ogłoszenia prócz admini-
stracyi przyjmują R. Mosse
i Hasenstein w Wiedniu.

Prenumeratę przyjmuje:
księgarnia A. Krzyżanow-
skiego w Krakowie oraz
księgarnie: Gebethner i
Wolff i E. Weude i Ska
w Warszawie.

Rękopisów nie zwraca się

TREŚĆ: Historia I. zjazdu balneologicznego — Światło i jego działanie lecznicze. — Kilka uwag o potrzebie organizacyi
lekarzy zdrojowych. — Streszczenia, sprawozdania, korespondencye. — Wiadomości bieżące. — Ogłoszenia.

I.

Historia I. zjazdu balneologicznego

podał

DR. ZYGMUNT WĄSOWICZ.

Nie brak u nas było zabiegów i usiłowań, ażeby zdrojowiska nasze, zaniedbane nie tyle może przez brak dobrej woli ze strony właścicieli i lekarzy zdrojowych, ile raczej z powodu warunków nieprzyjaznych, w jakich się kraj, omal że nie wiek cały, znajdował — dźwignąć, rozwój ich dalszy skierować na drogi prawidłowego postępu, konieczne tak ze względu na dobro chorych, jak niemniej ze względu na dobrze zrozumiany interes własnego dobrobytu i wzrostu. Pracę w tym kierunku podjąć należało jaknajrychlej, tem więcej, że zdrojowiska zagraniczne a zwłaszcza niemieckie, daleko lepiej wówczas urządzone i silnie reklamowane, mogły nasz przemysł kąpielowy zgnieść w zarodku.

Niebezpieczeństwo to nie mogło ująć uwagi tak bystrego umysłu, jakim był śp. prof. Dr. Józef Dietl. Znakomity lekarz i wielki obywatel kraju rozumiał doskonale wielkie znaczenie przemysłu zdrojowo-leczniczego pod względem ekonomicznym i humanitarnym, opiekuje się też naszymi zdrojowiskami niezwykle gorliwie i wspiera je nie tylko światłymi radami, ale i praktycznie, kierując do nich setki chorych. Temu obywatelskiemu poczuciu wielkiego lekarza zawdzięcza byt swój i znakomity dalszy rozwój zakład zdrojowo-kąpielowy w Krynicy, który rząd jako właściciel z powodu ciągłych niedoborów znieść zamierzał i tylko skutkiem osobistej interwencji prof. Dietla od tego zamiaru odstąpił; temu obywatelskiemu poczuciu zawdzięczają bardzo wiele Iwoniec i Szczawno i prawie wszystkie nasze zdrojowiska, w których śp. prof. Dietl jeden z pierwszych nauczył naszą publiczność szukać zdrowia, nie po za granicami kraju, mniejszym daleko kosztem, a często bardzo z daleko większym dla niej pożytkiem.

Wielkie są więc zasługi, jakie śp. prof. Dr. Dietl

dla podniesienia naszych miejsc kąpielowych bezpośrednio położył, ale również wielką zasługą jego jest, że troskę i pieczę o nasz przemysł zdrojowo-kąpielowy powierzył utworzonej przez siebie przy Krak. Towarzystwie lekarskiem komisji balneologicznej, wychodząc zapewne z tego słusznego zapatrywania, że uzyskanie prawnej opieki i powszechnego poparcia z zewnątrz da się daleko skutoczniej osiągnąć nie przez usiłowania choćby najbardziej wpływowej jednostki, ale przez zbiorowe usiłowania wszystkich tych ludzi, którym dobro i rozwój zdrojowiska na sercu najwięcej leżeć powinno.

W tym duchu też nowa komisja balneologiczna rozpoczęła swoją działalność, kiedy w kwietniu roku 1888-go rozesała do lekarzy i zarządów zdrojowych odezwę, w której zawiadamiając o powziętym przez siebie zamiarze urządzenia zjazdu balneologicznego w Krakowie w miesiącu Grudniu tegoż samego roku, lub w Styczniu roku następnego, prosi o oświadczenie się za zjazdem i do wzięcia czynnego w nim udziału.

Odezwa ta, podpisana przez prof. Dra I. Kopernickiego, jako przewodniczącego komisji, Doc. Dra A. Marsa, jako sekretarza, a Dra B. Lutoskiego, jako referenta tej sprawy, podnosi z naciskiem naglącą potrzebę dokonania w zdrojowiskach koniecznych ulepszeń, opartych na należytej znajomości balneologii i balneotechniki nowoczesnej, oraz na uwzględnieniu potrzeb społecznych i stosunków ekonomiczno-handlowych — z drugiej strony zaś wykazuje brak należytej opieki ze strony władz krajowych, ciał naukowych lekarskich i ogółu lekarzy krajowych.

Zjazd proponowany miałby za zadanie zająć się roztrząsaniem wszelkich kwestyj główniejszych i uchwalić odpowiednie rezolucyje, za najważniejsze zaś uznawała komisja następujące sprawy:

1. Utworzenie sekcji balneologicznych w polskich towarzystwach lekarskich.
2. Stosunek lekarzy wysyłających chorych do lekarzy zdrojowych.
3. Pomieszkania, żywność i inne potrzeby oraz wygody chorych, na leczenie przybywających.

KEFIR

Mleko dla niemowląt

Analizy pokarmów,

wody, powietrza itp.

Zakład Kefirowy i Pracownia Hygieniczna

Mag.

K. Życkiego

Warszawa Chmielna 15.

Ciechocinek.

4. Urządzenia higieniczne w zdrojowiskach.
5. Rozszerzenie sezonu zdrojowego i zasobu środków leczniczych.
6. Ochrona prawna i uregulowanie stosunków prawn-administracyjnych w zdrojowiskach polskich.
7. Sprawa przemysłu i handlu zdrojowego.

Jak widzimy, na proponowanym zjeździe miały być roztrząsane sprawy niestychanie ważne dla lekarzy zdrojowych i dla samych zdrojowisk, z których wiele do dnia dzisiejszego oczekuje załatwienia, bo niestety — skutkiem nie dającej się usprawiedliwić niezem obojętności najbardziej interesowanych — zjazd nie przyszedł do skutku.

Nic dziwnego, że w takich warunkach, powołana na miejsce komisji balneologicznej komisja przemysłowo-lekarska przy Tow. lekarskiem krakowskim, reprezentowana przez spadkobiercę nie tylko katedry po śp. prof. Drze Dietlu, ale i tradycyi Dietlowskich, prof. Dra Korczyńskiego nie kusi się już o akcyę większą, zbiorową — ale pragnąc pilnej potrzebie choć w części zaradzić, postanawia wydać treściwy, a wyczerpujący opis zakładów zdrojowych i klimatycznych polskich, któreby z myślą podniesienia przemysłu zdrojowo-leczniczego łączył wierny obraz każdego zakładu i na podstawie materiałów, mających być przez zarządy zdrojowe dostarczonymi ułożyć i dać do rąk naszej publiczności wierny i sumienny przewodnik po naszych uzdrowiskach.

Zaproszenie do współdziałania w wydawnictwie, polegającego tylko na dostarczeniu dokładnych materiałów do ułożenia przewodnika, nie osiągnęło zamierzonego celu — wydawnictwo nie przyszło do skutku!

Pięć lat ubiegło od chwili, kiedy te dwie powyższej wspomniane próby wprowadzenia naszych uzdrowisk na drogi racjonalnego i żywszego rozwoju spełzły na niczem — nastął rok 1894. Urządzane w tym roku liczne zjazdy na wystawie lwowskiej, wystąpienie nawet wielu naszych zdrojowisk jako wystawców, nasunęło znowu ludziom dbającym o nasze zdroje myśl, że czas wystawy lwowskiej nadawałby się doskonale do urządzenia zjazdu balneologicznego. I tak, p. Feliks Wiśniewski ze Szczawnicy w liście swym do referenta spraw sanitarnych p. protomejdyka Dra Merunowicza pisze:

„W dzisiejszej chwili już z natury rzeczy oczy nasze zwracają się ku JWn. Panu, aby raczył być naszym patronem i powziął łaskawie inicjatywę w utworzeniu związku zakładów zdrojowo-kąpielowych i klimatycznych, któryby jako korporacya zbiorowa nad interesami i rozwojem czuwać mogła. Otóż przy okazji wystawy mogłoby to przyjść do skutku, ale jedynie wtedy, gdyby JWny Pan, jako protomejdyk krajowy, raczył sprosić zbiorową ankietę wszystkich zarządów na drugą połowę Września do Lwowa — a mogę JWgo Pana już z góry zapewnić, że czyn ten obywatelskiej inicjatywy zapisałby się głęboko w sercach wdzięcznej pamięci krajowych zakładów“.

Czyniąc zadość temu życzeniu, wyrażonemu również przez wielu lekarzy zdrojowych, zwołuje p. protomejdyk Dr. Józef Merunowicz na dzień 28. i 29. Września 1894 r. I. zjazd balneologiczny do Lwowa.

Pomimo, że ogłoszenie zjazdu nastąpiło za ledwie na 2 tygodnie przed pierwszym posiedzeniem, stawili się dość licznie lekarze i reprezentanci zdrojowisk krajowych. Na zjazd mianowicie przybyli: Dr. Józef Krobicki z Lubienia, Dr. L. Glużiński, Dr. Wład. Ściborowski, Feliks Wiśniewski, Dr. Józef Kołaczkowski i Dr. Xawery Górski ze Szczawnicy, Dr. Andrzej Lorentski, Dr. Czesław Waligórski, Dr. Zygmunt Gembarzewski, Dr. Leon Glücksman, Dr. Jakób Blatteis, Dr. Zygmunt Aschkenazy, Zygmunt Sokołowski i Dr. Maksym. Cerecha z Krynicy, hr. Jan Potocki i Dr. Józef Dukiet z Rymanowa, Dr. Klemens Dębicki i Andrzej Oleś z Iwonicza, Dr. Bronisław Chwistek i Dr. Wenanty Piasecki z Zakopanego, Dr. Edmund Kowalski z Jaworza, Dr. Zenon Pelczar i A. Dobrzyński z Truskawca, Dr. Stanisław Momiłowski z Rałki, Dr. Leon Tyszkowski i Jakób Piepes z Morszyna i Julian Krynicki z Żegiestowa.

Stosownie do zaproszenia zebrali się uczestnicy zjazdu na pierwsze posiedzenie w czasie i w miejscu oznaczonym. Zebranych powitał protomejdyk Dr. Józef Merunowicz dłuższem przemówieniem, w którym zaznaczywszy na wstępie, że jakkolwiek w rozwoju naszych zdrojowisk daje się spostrzec pewien postęp, to jednak postęp ten nie idzie równomiernie ze wzrastającą liczbą gości i że pod wieloma względami utyskiwania publiczności na braki i wady w naszych zdrojowiskach dałyby się uzasadnić. Z tego powodu przywiązuje wielką wagę do obecnego, nadspodziewanie liczego zjazdu, gdyż praca zbiorowa podjęta około podniesienia zdrojowisk wyda niezawodnie pożądane owoce.

„Mam nadzieję — ciągnął mówca dalej — że zjazd dzisiejszy, który jest rzeczywiście pierwszym tego rodzaju zjazdem, nie będzie ostatnim i że w odstępach corocznych zechcecie Panowie zgromadzać się nadal, aby przez wzajemną wymianę myśli zachęcać się wzajemnie do pracy i aby korzystając z doświadczeń innych, sobie oszczędzić pracy, wydatków i zawodów — aby połączonymi siłami wyjednać sobie należne poparcie u władz rządowych i autonomicznych, aby ułatwiać sobie zbyt produktów zdrojowych, podjąć wspólną obronę przeciw wyzyskiwaniu, zorganizować wspólną i potrzebną, rzetelną reklamę, a karcieć natomiast wszelką blagę w tym względzie.

Tymi kilkoma słowami nie wyczerpałem bynajmniej zakresu pracy, jaka nas czeka — nierównie szersze pole jest przed nami otwarte, a z chwilą rozpoczętej pracy zakres działania naszego jeszcze więcej się rozszerzy. Dzisiaj wypadnie nam się zastanowić nad sposobami, jak najłatwiej dojść do zamierzonego celu, jak się zorganizować i jaki przeprowadzić podział pracy“.

Po stwierdzeniu jeszcze przez mówcę, że do rozwoju naszych zdrojowisk przyczyni się zapewne korzystnie obniżenie taryfy przewozowej osób na kolejach i ustawa krajowa z r. 1891, normująca stosunki w zdrojowiskach, przystąpiono do wyborów przydyum zjazdu i obrano prezydentem protomejdyka Dra J. Merunowicza, zastępcą Dra Ściborowskiego, sekretarzem Dra Pelczara. Na wniosek prezydenta

Akc. Tow. Warsz. Fabryki Perfum

Fryderyk Puls w Warszawie

poleca wyborowe mydła toaletowe
KOSMOS, MODERNE, GLICERYNOWE.
Perfumy: ORCHIDÉE, EXQUIS.
Wody kolońskie: ROYAL, HOLENDER-
SKA i KWIATOWE.

Wyroby Pulsa dostać można wszędzie w lepszych perfumeryach i składach Mat. apt.

obrano przedewszystkiem komisję celem opracowania statutów mającego się zawiązać towarzystwa balneologów polskich. W skład komisji weszli: wnioskodawca, Dr. L. Gluziński, Dr. K. Dębicki i pp. Wiśniewski i Oleś.

Po odczytaniu listów i życzeń przesłanych dla zjazdu zaproszony p. Oleś wygłosił swój odczyt p. t. „Związkowy skład wód mineralnych“, w którym uzasadniając potrzebę takiego składu przychodzi do następujących wniosków:

1. Skład musi być związkowym.
2. Zakłady zdrojowe mają ponieść kosztu urządzenia składu wynoszące około 2000 zhr.
3. Rabat dla odbiorców ma być ujednostajniony.
4. Skład może mieć i produkty zagraniczne.
5. Z własnego dochodu winien skład pokrywać kosztu swego utrzymania.

Po długiej dyskusji, w której zabierali głos Gluziński, Wiśniewski i Piepes uchwalono wnioski Dra Merunowicza, których brzmienie było następujące:

1. Zjazd uznaje potrzebę reformy eksportu wód zdrojowych — skład zaś związkowy najodpowiedniejszym do tego być się zdaje.

2. Interesowani mają utworzyć komisję, która zarazem ma być komitetem wykonawczym.

W skład tej komisji weszli Dr. Ściborowski, hr. Potocki, Piepes, Wiśniewski i Oleś.

Następuje odczyt protomedyka Dra J. Merunowicza na temat „Hygiena w zdrojowiskach“, w którym prelegent kolejno omawia sprawę osuszania bagien, w pobliżu zdrojowisk leżących, sprawę dobrej wody do picia, mieszkań, usuwania nieczystości, domu izolacyjnego dla chorych zaraźliwych i przyrządów do odkażania służących.

Po podniesieniu jeszcze przez przewodniczącego ważności dobrej komunikacji dla zdrojowisk i wzmiance o wydaniu ogólnika przeciw żebractwu w zdrojowiskach uchwalono jego wniosek z dodatkiem hr. Potockiego, a mianowicie:

Zjazd uchwała udać się z przedstawieniem do wydziału krajowego, by przy budowie linii bocznych kolejowych uwzględniał zawsze zdrojowiska krajowe i opiekował się lepiej drogami krajowymi i powiatowymi, prowadzącymi do zdrojowisk i na tem posiedzenie zamknięto.

Posiedzenie drugie odbyło się dnia następnego tj. 29 Września powitaniem zjazdu przez dyr. wystawy Dra Marchwickiego, odczytaniem i przyjęciem protokołu z posiedzenia wczorajszego, poczem p. Oleś — jako referent komisji statutowej przedłożył statuty

zawiązującego się Towarzystwa balneologicznego, po dłuższej dyskusji z tem uchwalono, aby komitet wykonawczy — w skład którego weszli, jako przewodniczący protomedyk Dr. J. Merunowicz, a jako członkowie hr. J. Potocki, F. Wiśniewski, Dr. L. Gluziński i Dr. A. Lorentski — statut ten przedłożył o. k. Namiestnictwu we Lwowie do zatwierdzenia.

Następnie p. F. Wiśniewski wygłosił swój referat „o opodatkowaniu w zdrojowiskach“, w którym przedstawił przeciążenie zakładów zdrojowych podatkami i zaproponował wystanie deputacyi do wice-prezydenta o. k. krajowej dyrekcji skarbu dla uzyskania ulg podatkowych i przedstawienia, aby inspektorów podatkowych pouczono, że przy wymiarze podatku winni pierwszy i ostatni sezon uważać za niekorzystny. Deputacyę taką uchwalono wysłać pod przewodnictwem protomedyka Dra Merunowicza.

Następny zjazd uchwalono odbyć w Krynicy i na tem posiedzenie drugie i ostatnie zjazdu zakończono.

Jeżeli się bliżej w czynnościach i uchwałach I. zjazdu balneologicznego rozpatrzemy, to przedewszystkiem uderzyć nas musi to, że czynności tego zjazdu ograniczyły się do uchwał organizacyjnych i że uchwały te i wszystkie czynności zjazdu zostały spowodowane podniesieniem najbardziej piekającej sprawy ekonomicznej naszych zdrojowisk.

Natomiast kwestyj naukowych, dotyczących dziedziny, w której przeważna liczba

uczestników pracowała, prócz odczytu Dra J. Merunowicza, nie poruszono wcale. Powodu tego upatrywać należy przedewszystkiem w rzeczywistości nieświeżym materyalnym położeniu naszych zdrojowisk, które chcąc dotrzymać kroku postępowi i dać naszej publiczności nowożytnie urządzenia w każdym kierunku, zmuszone były porobić znacznym kosztem różne ulepszenia, nie znajdujące pokrycia należytego w dochodach wobec obojętności dla naszych zdrojowisk ze strony zamożniejszej publiczności i lekarzy, wysyłających chorych do kąpiel. Położenie to nieświeżone, spowodowane i tem w znacznej mierze, że wobec konkurencji wód zagranicznych i popierania przez pewne koła sztucznych wód leczniczych, produkty zdrojowe krajowe nie znajdowały prawie żadnego zbytu, tłumaczy nam doskonale pod względem psychologicznym nastrój, panujący wśród uczestników zjazdu, którego wszystkie uchwały dałyby się streścić w jednym okrzyku: pomocy, bo ginimy!“

I dlatego dobrze się stało, że ten zjazd był, że ten okrzyk „pomocy“ rozległ się głośnym echem po

Łazienki mineralne w Krynicy.

CENTRALNE OGRZEWANIA i WENTYLACYE wszelkich systemów

WODOCIĄGI i KANALIZACYE ——— Łazienki klozety, łaźnie, mechaniczne pralnie i susznie, oświetlenia gazowe projektuje i wykonuje

Inż. Leonard Nitsch i Sp. Biuro techniczne. Zakład instalac. KRAKÓW, ul. Kolejowa 18, parter.

Kosztorysy bezpłatnie. — Najlepsze referencye.

kraju i skłonił więcej po obywatelsku myślących lekarzy do czynniejszego popierania naszych wód krajowych.

Jeżeli więc w ostatnich czasach daje się spostrzec radykalna zmiana na lepsze i nasze zdrojowiska tak co do swych urządzeń, jak i własności leczniczych i wzmożonej frekwencji mogą stanać na dość mocnem stanowisku wobec zagranicznej konkurencji — to wdzięczność za to należy się w lwiej części inicjatorom zjazdu.

A teraz przypatrzmy się, co się stało z uchwałami zjazdu? Przypominamy, że zjazd powziął zasadnicze, wielkiej doniosłości uchwały:

1. Założyć związkowy skład wód.

2. Zawiązać na podstawie uchwalonego statutu towarzystwo balneologiczne, które miało na celu zastępować interesy zdrojowisk wobec władz, poruszać i wprowadzać w wykonanie sprawy dla lekarzy i zarządów zdrojowych praktyczną wartość mające, ułatwiać członkom poznawanie i wprowadzanie urządzeń postępowych — a wreszcie dążyć do poprawy i ulepszenia stosunków i urządzeń w zdrojowiskach krajowych i przyczyniać się do wzrostu tych zakładów.

Każda z tych dwóch uchwał miała być wprowadzoną w życie przez specjalnie w tym celu wybraną komisję. Uchwała pierwsza nie została wykonaną — związkowy skład wód nie doszedł do skutku. Dlaczego? — nie wiemy.

Co do uchwały drugiej, to statut towarzystwa balneologicznego został przez protomedyka Dra J. Merunowicza przedłożonym c. k. Namiestnictwu we Lwowie i to zezwoliło na założenie takiego stowarzyszenia. Nie przyszło jednak do ukonstytuowania się towarzystwa, a powodem dziwna, nie dająca się niczem wytłómaczyć i usprawiedliwić apatya lekarzy i zarządów zdrojowych, które znowu po chwilowym, słomianym ogniu wpadły w zwykły stan otępienia.

Blisko dziesięć lat minęło już od tego czasu — a my, zamiast poszczycić się zebraniymi przez ten okres czasu owocami wspólnej pracy, jesteśmy znowu u jej początku. Wprawdzie dzięki usiłowaniom poszczególnych zarządów zdrojowych i dzięki energii jednostek, dbających o rozwój uzdrowisk — da się wszędzie stwierdzić znaczny postęp — ale dotąd nie zdołaliśmy ściągnąć zamożniejszej publiczności do naszych zdrojowisk i przekonać nie tylko chorych, ale nawet lekarzy, że nasze krajowe wody mineralne nie ustępują w niczem zagranicznym i mogą je z pożytkiem dla chorych w zupełności zastąpić. *I w jednym i w drugim kierunku konieczna jest akcja energiczna, zbiorowa, wszystkich zarządów i lekarzy zdrojowych, aby uzyskać koniecznie skuteczniejszą opiekę władz rządzących i ogółu lekarzy a zarazem uwzględnienie i ochronę interesów naszych.* W tym celu przypominamy w tej chwili uchwały I-go zjazdu balneologicznego i w tym celu zwracamy się do komitetu wykonawczego, przez ten zjazd wybranego, pod adresem przewodniczącego komitetu c. k. rady Dworu p. protomedyka Dra J. Merunowicza, aby rozpoczętą w r. 1894 i sankcjonowaną już przez odbyty I. zjazd akcją dalej poprowadził i doprowadził do skutku.

Przeszkody w tem nie widzimy żadnej — komitet

wykonawczy może się zebrać w tym samym komplecie, w jakim go wybrano, ewentualnie mógłby komitet według swego uznania kooptować, kogoby uważał za stosowne i nie tracąc czasu na dłuższe narady, *wy znaczyć zjazd II. balneologiczny na wiosnę roku przyszłego w Krakowie.* Nie wątpimy, że na ten zjazd zbierzemy się liczniej i nie staniemy tam z próżnymi rękami — i że na zjeździe tym obok lekarzy i zarządów zdrojowych zjawiają się także i ci z lekarzy, którym nietylko ze względów obywatelskich, ale ze względu na dobro wysyłanych przez nich chorych na rozwoju naszych zdrojowisk powinno zależeć. Aby jednakowoż i publiczność zaznajomić bliżej z naszymi zdrojowiskami a zarazem porachować nasze siły i zasoby, jakimi przyroda tak szczerze nasz kraj uposażyła — proponujemy, *aby podczas zjazdu urządzono wystawę balneologiczną.*

Zbytecznym dodawać, że wznowiona w tym kierunku akcja komitetu wykonawczego I. zjazdu balneologicznego, wypływająca nietylko z uczuć humanitarnych członków komitetu, ale i ze zrozumienia interesów ogólnogospodarczych, spotkać się tylko może z zasługującym na to uznaniem całego społeczeństwa.

II.

Światło i jego działanie lecznicze.

Podał

Dr. MIECZYŚLAW NARTOWSKI.

(Dokończenie)

Do zakresu chorób, w których jest wskazanem stosowanie tych kąpiei, należą przeważnie cięższe postaci zaburzeń w ustroju, polegających na otłuszczeniu serca, dychawicy, w nerwobólach, cierpieniach wątroby, nerek i śledziony, w przypadkach zaś postępującego (lumbago), już jednorazowe zastosowanie usuwa niekiedy cierpienie w zupełności.

Kąpiele w świetle elektrycznym są nietylko idealnymi kąpielami potnymi dla ludzi zdrowych, ale daleko większe mają znaczenie jako kąpiele lecznicze dla chorych. Głównymi ich zaletami są:

1. Łatwość, z jaką ciepło i światło przenika ciało do pewnej głębokości, tem samem możliwość zadziałania światłem na głębiej położone tkanki.

2. Ciepło powstaje tutaj jako bezpośrednia siła promieniąca a nie jako powolne rozszerzanie się i przewodzenie. Pot występujący niekiedy już przy 27°, nie jest wcale następstwem silnego podrażnienia narządów krążenia, gdyż tętno nie przekracza prawie nigdy stu uderzeń na minutę.

3. Ciepło doprowadzone tą drogą do ustroju, wywołuje obok pocenia i czynność innych tkanek, w których głębokości wnika, podrażnia większą ilość nerwów obwodowych a tem samem działa odruchowo silniej na ośrodek nerwowy, zwiększa przemianę materii i w następstwie podnosi odżywienie tkanek.

4. Kąpiel elektryczna świetlna działa zarówno wzmacniająco jak i osłabiająco. Tak n. p. krótka kąpiel elektryczna świetlna o pełnej sile światła, jest jednym z najlepszych środków, sprawdzających podrażnienie obwodowe. Działanie jej pokrzepiające mo-

Żądać
prosimy
słynnej

Podbipięty

dla **Diabetyków**, najlepszej
i najzdrowszej wódki na świecie
niesłodzonej

z Fabryki wódek w Tenczynku stacya Krzeszowice

WIŚNIEWSKI & MARCZYNSKI.

zemy wzmocnić jeszcze przez dodanie zimnego natrysku a tem samym osiągnąć jeden z najskuteczniejszych odczynów w ustroju.

5. Pod względem dogodności w stosowaniu, kąpiele elektryczne świetlne przewyższają znacznie tak zwane „kąpiele ruskie i rzymskie“, gdyż ciepłotę w nich możemy dokładnie kontrolować i dowolnie ją zwiększać lub zmniejszać przez włączenie lub wyłączenie poszczególnych grup lampek żarowych, gdyż wydzielane przez lampkę ciepło znika natychmiast z chwilą jej wyłączenia.

6. Ciepło w kąpiele elektrycznej świetlnej możemy stosować nie tylko na dowolne miejsca ciała ale i na głębiej położone tkanki.

7. Chorzy nie są zamknięci w ograniczonej przestrzeni, w której znajdowali się już inni i nie oddechają przegrzaniem, nie wolnem od szkodliwych dla ustroju składników powietrzem, gdyż głowa przez cały czas kąpiele znajduje się ponad wanną. Ponieważ chory może swobodnie oddychać świeżem powietrzem, nie przychodzi tutaj nigdy do ściśnienia i zajęcia głowy, ani do szkodliwego wpływu gorąca na płuca.

8. Podczas gdy przy dłuższem stosowaniu kąpiele rzymskich lub ruskich, chorzy odczuwają pewnego rodzaju osłabienia, to po kąpielach elektrycznych świetlnych następuje wzmocnienie całego układu nerwowego, wiele zaś osób może ich używać wprost jako środka orzeźwiającego i wzmacniającego.

9. Czynność serca, w stosunku do ciepłoty ciała, podniesionej zaledwie o kilka dziesiątych stopnia, jest tak nieznacznie zwiększona, że nawet chorzy z niektórymi wadami serca mogą ich używać nie tylko dla utrzymania czystości ciała ale jako wskazania leczniczego, zwłaszcza wtenczas, jeżeli je zastosujemy z równoczesnem opromienianiem okolicy serca.

10. Wreszcie urządzenie kąpiele elektrycznych świetlnych jest daleko tańszem, aniżeli łaźni rzymskiej, lub innej. Przygotowanie kąpiele elektrycznej świetlnej nie wymaga żadnych zachodów i straty czasu, służby i kosztownych urządzeń do ogrzewania.

Nawet wtenczas, gdy kąpiele elektryczne świetlne uważać będziemy przeważnie za kąpiele potne, nie można odmówić pewnego działania i światłu, a to nie tylko dlatego, że w kąpielach tych działają także promienie chemiczne, które nie są bynajmniej dla ustroju obojętne, ale ponieważ działają tutaj zarówno

promienie ciepłne i świetlne, jako bezpośredni bodziec na powierzchnię skóry.

Wskazaniem do stosowania kąpiele elektrycznych świetlnych są wszystkie te sprawy chorobowe, które polegają na osłabieniu przemiany materii, jak n. p. w niektórych przypadkach niedokrewności, ogólnem osłabieniu, sprawie zapalnej nerek, dnue, w niektórych bólach nerwowych, jak rwa kulszowa, w cukrzycy, blednicy, jak nie mniej w zaburzeniach czynnościowych układu nerwowego, w macinnictwie itp.

W leczeniu otyłości kąpiele elektryczne świetlne mają niemal pierwszorzędnę znaczenie, choćby tylko ze względu na często występujące jednocześnie osłabienie czynności serca, które nie stanowi dla tych

Łazienki borowinowe w Krynicy.

kąpiele przeciwwskazania; dalej we wszystkich tych sprawach chorobowych, gdzie chodzi o wydalenie szkodliwych dla ustroju pierwiastków przemiany materii, wysięków, gdzie zależy na ożywieniu energii mięśni i nerwów, na wzmocnieniu narządu krążenia itp., albowiem kąpiel elektryczna świetlna, zwłaszcza gdy ma jedynie białe lampki żarowe, wydaje bardzo wiele czerwonych promieni świetlnych, które działają podniecająco na tkanki nerwowe, a tem samem nadają się do stosowania, jako środek skrzepiający.

Że przy stosowaniu kąpiele w świetle elektrycznem nie chodzi jedynie o działanie psychiczne i że nie na niem polega dodatnie ich bardzo często działanie, dowodzi ujemny ich wpływ w macinnictwie, że zaś działanie światła nie odnosi się jedynie do jego własności napotnych, zatem ciepłych, mamy dowód w dodatnem jego działaniu w różnych sprawach chorobowych, ale jedynie wtenczas, gdy promienie te usuniemy w zupełności, a tkanke odpowiednią poddamy działaniu światła zimnego.

Nawet wtenczas, gdyby kąpiele w świetle elektrycznem należało stosować jedynie i wyłącznie tam, gdzie jest wskazanie dla kąpiele ciepłych, parowych itp., to jeżeli znaczenie tam jest wielkie i powszechnie uznane, to znacznie przewyższają je kąpiele w świetle elektrycznem, choćby tylko dlatego, że użyciu ich nie przeszkadzają powikłania ze strony serca, a w całości są bezsprzecznie nie tylko daleko od tamtych czystsze, ale i tańsze.

Tak więc, jeżeli wprowadzenie umiejętności używania wody do leczenia było nie małym krokiem w posunięciu naprzód sztuki leczenia, to daleko większe znaczenie w terapii ma światło. Działanie

W interesie własnego zdrowia

powinien każdy żądać wszędzie tylko

Tutek cygaretowych z fabryki Rudolfa Herliczki w Krakowie

Ostrzegają się przed licznymi naśladownictwami!

Wzory i cenniki wysyła fabryka darmo i oplatnie.

jego jest odmiennym od działania wody. Podczas gdy fizyczne i chemiczne działanie wody jedynie niezna-
cznie przedostaje się z powierzchni ciała ku tkankom
pod nią leżącym, to światło działa na skórę i znaj-
dujące się pod nią tkanki, nietylko chemicznie i fizy-
cznie, ale równocześnie wywiera wpływ swój na
cały układ nerwowy środkowy.

III.

Kilka uwag o potrzebie organizacji lekarzy zdrojowych

przez

Dra ZENONA PELCZARA

lekarza zakładowego w Truskawcu.

Wyczytawszy w programie „Przeglądu zdrojo-
wego“, że Redakcja rzuca myśl założenia Towarzy-
stwa lekarzy zdrojowych — pozwałam sobie zabrać
w tej sprawie kilka słów.

Będąc od lat kilkunastu lekarzem zdrojowym —
znając dokładnie stosunki naszych galicyjskich zdro-
jowisk, poznawszy dobrze to, co nas boli, przyznaję
otwarcie, że stanowisko, które zajmujemy nie jest
takim, jakim ono być powinno, że nie spełniamy
może naszych obowiązków, jak je nakazuje spełniać
poczucie obywatelskie i sumienie.

W pracy naszej musimy mieć poparcie ogółu
kolegów, ale i poparcie samego zakładu. Zazwyczaj
brak albo jednego, albo drugiego, brak nam przede-
wszystkiem sił, brak wspólnej przewodniej myśli, która
by nas w pracy ożywiła i sił dodała.

Dlatego też odczuwam konieczność zespolenia sił
naszych, jak z jednej strony celem rozwoju zakładów
naszych polskich, tak z drugiej strony w celu pod-
niesienia naszego stanu, który na wielu punktach
niedomaga. Bez wspólnej łączności zasklepieni w cia-
snem kółku danego zakładu najczęściej pozbawieni
należytego wpływu na kierownictwo zdrojowiska mniej,
lub więcej zależni od właścicieli i wobec nich bezsilni
— powinniśmy się skupić razem, celem wzajemnej
wymiany myśli, celem porozumienia się w kwestyach,
obchodzących zakład i dotyczących naszego stano-
wiska. Zespolenie sił naszych w jedno ognisko przy-
czynić się mnsi do moralnego podniesienia się naszego
stanu, do wytworzenia się pewnej szlachetnej emulacji
i rozbudzenia choć trochę umysłowego ruchu, którym,
uderzmy się w piersi nie grzeszymy wcale.

Na tem polu dawno już wyprzedzeni zostaliśmy
przez zagranicę, a nawet przez kolegów naszych
w Królestwie.

Powstałe w r. 1898 Tow. lek. zdrojowych austrya-
ckich rozwija się świetnie, prócz posiedzeń miejsco-
wych w Wiedniu urządza Towarzystwo doroczne zja-
zdy, połączone z wycieczkami — a jako dorobek umy-
słowy pozostaje po każdym zjeździe spory tomik
odezycji i rozpraw naukowych z zakresu balneologii.

U nas rzucono już tę myśl w r. 1894 w czasie
Wystawy lwowskiej, w czasie w którym życie całego
społeczeństwa żywszym zabiło tętnem.

Wystawa powszechna zgromadzała we Lwowie
ludzi wszelkich stanów, wszelkich zawodów — co-

dziennie odbywały się zjazdy, zgromadzenia, debaty
pełne zapału i nadziei lepszej przyszłości.

W dzień 28 września zgromadził nas kilkudziesięciu
lekarzy zdrojowych, garstkę właścicieli, lub
kierowników zakładów galicyjskich. — Jak wielkiem
było zainteresowanie się ogółu — dowód na to, że
wszystkie zakłady były reprezentowane, brakło zaś
tylko kilku lekarzy, którzy przeszkodzeni usprawie-
dliwili swą nieobecność oraz życzenia zjadowi przy-
stali. Przewodniczył Radca Merunowicz, oraz naj-
starszy z lekarzy, Dr. Ściborowski.

Zaraz na pierwszym posiedzeniu wybrano komisję
celem ułożenia statutu przyszłego Towarzystwa.

W dalszym ciągu obradowano nad zmianą w ex-
porcie wód i przetworów zdrojowych, i uchwalono za-
łożenie związkowego składu wód.

Dalszego tematu do obrad dostarczyła kwestya
hygieny zdrojowisk, tak co do wody stołowej, jakoteż
mieszkań, usuwania nieczystości, desynfekcyi oraz do-
mów izolacyjnych — wreszcie kwestyą ułatwienia
dojazdu kolejowego zdrojowiskom, które go nie po-
siadają.

Na II-giem posiedzeniu w dniu 29/IX zdał p. Oleś
sprawę z obrad komisji statutowej. Odczytano statut
i po dokładnem przedyskutowaniu uchwalono przed-
stawić go Namiestnictwu do zatwierdzenia.

Następnie wybrano komitet wykonawczy, który
miał się zająć wykonaniem uchwał zjazdu t. j. zało-
żeniem uchwalonego składu związkowego, oraz zało-
żeniem Towarzystwa, i zwołaniem następnego zjazdu.

Na tem zakończono zjazd — na tem jednak nie-
stety zakończyły swój żywot piękne plany, piękne
myśli.

Ośm lat minęło, przez ten czas zmieniło się wiele —
przyznam na korzyść — wiele zdrojowisk postąpiło
naprzód w swym rozwoju, dużo zrobiono na polu hy-
gieny, może nawet i na skutek uchwał i dyskusyi
ówczesnego zjazdu — my tylko lekarze zdrojowi
pozostaliśmy nadal rozproszeni, bez jednej
przewodnej myśli, któraby nas łączyła, i w pra-
cy naszej sił nam dodawała.

Dział balneologii polskiej śpi mimo, że tak roz-
liczne mając w kraju źródła — nie mało mamy spo-
sobności i danych do naukowej pracy.

Dlatego też z radością podejmuję rzuconą przez
Szan. Redakcję myśl założenia Tow. lekarzy zdrojo-
wych — upraszając kolegów o dalsze w tej sprawie
wnioski i dyskusyę, a nie płoną mam nadzieję, że
sprawa ta żywotna i ważna, tak dla zakładów, jako-
też i lekarzy zdrojowych, w krótkim czasie dojrzeje
i urzeczywistnioną zostanie.

IV.

Streszczenia, sprawozdania, korespondencye.

Wydział zdrojowisk Towarzystwa higienicznego w Warszawie.

Na posiedzeniu Wydziału za miesiąc marzec od-
czytano wiadomość o szpitalu św. Edwarda w Solcu,
nadesłaną przez Dra. Daniewskiego, poczem p

**Puderkłozety gabinetowe i ustępowe patent 14264. Proszek do
kłozetów warunkującej bezwonność. Papier kłozetowy w rolkach
f do dystrybutorów. Wojtok roślinny do budowl jako izolacya,
tłumik i lekkie wypełnienie międzystropowe (metr 110 kilg.) oraz
ochrona od wilgoci i tejsze skutków. - - Kapiel borowinowa taka
jak ongi Maryenbadzka, gdy mech, torfowiec nie storzał i żył je-
szcze jako roślina, której komórki działały oczyszczająco na pory
naszej skóry. Kataplorma idealna niespożyta, wiążąca wodę
i cieplik niezrównanie.**

**Kantor „Otwock“
Warszawa, plac Teatralny II.**

Białobrzesci przedstawił liczbowe wyniki kampanii, w roku zeszłym przez dra. Dobrzyckiego rozpoczętej, ku popieraniu wód polskich, które doskonale pod względem skuteczności zastępują niemieckie i inne.

Wyniki te w ogólnej cyfrze wykazują powiększenie przywozu wód galicyskich z 27,000 w r. 1901-ym do 39,000 w r. 1902-gim. Zwiększenie to byłoby znacznie potężniejsze, gdyby nie to, że administracye zdrojowisk galicyskich żadnej ze swej strony nie podejmują pracy i nie okazują zabiegliwości w tym kierunku.

Objaśnienia, dawane w tej sprawie przez dra Kwiatkowskiego i innych, dowodzą, że brak tam bez wątpienia środków materyalnych, ale także brak może jeszcze większy chęci, uniejętności i świadomości, co należałoby robić.

Dla rozbudzenia tej zaśniedziałości, postanowiono wystosować list otwarty od Tow. higienicznego do odpowiednich organów prasy w Galicyi, z wykazaniem tego zaniedbania, potrzeby i korzyści, jakie rząd można osiągnąć.

Mówiono także o chęciach kapitalistów tułtejszych do popierania tych interesów zdrojowiskowych, oraz wód mineralnych i stołowych, do jakich ma należeć i woda z Głębokiego, zupełnie nieznaną w Warszawie.

W danej chwili, jak objaśniał p. Karpiński trudności powiększyły się o projekt nowej taryfy celnej, która cło od wód mineralnych podnosi z 5 do 30 kop. od butelki. Jest wszakże nadzieja, że na tym punkcie pewne zmiany będą uzyskane w projekcie.

W końcu przewodniczący, dr. Dobrzycki, zawiadomił o powstaniu w Krakowie nowego pisma specjalnego p. t. *Przegląd zdrojowy*, które zalecał popierać.

Mówiąc o wodach stołowych, p. Białobrzesci wspominał o wodach krajowych „Ursus“ i „Regina“ i zaznaczył, że wody „Ursus“ rozeszło się w Warszawie 31,000 butelek od d. 1-go września do końca r. z.

Na porządku dziennym przyszłego zebrania kwietniowego ma być postawiona sprawa wycieczek balneologicznych w ciągu lata r. b.

(An.)

XXX. Sprawozdanie Towarzystwa opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie jest dowodem, że Towarzystwo wytrwale i skutecznie zmierza ku urzeczywistnieniu swych wzniosłych celów.

Skorowidz ruchu chorych w szpitalu św. Ludwika wykazuje, że liczba dzieci, leczonych ambulatoryjnie, wynosiła 5.646; przyjętych do szpitala w wieku od 1—12 lat 1067, osesków 260. Liczba leczonych od

założenia szpitala po rok ubiegły włącznie wynosi przeszło 125.000.

Powolnym natomiast jest rozwój Kolonii leczniczej dla dzieci skrofulicznych w Rabce. W roku ubiegłym wysłano tam 90 dzieci, z których każde przebyło 6-tygodniowe leczenie. Od założenia kolonii leczono się w niej przeszło 1200 dzieci. Sprawozdanie wykazuje, że z 244 dzieci, zgłoszonych do przyjęcia kwalifikujących się do leczenia w Rabce, 154-em odmówiono dla braku miejsca i funduszu na utrzymanie; dlatego też z radością powitać należy zapowiedź dokończenia w tym roku budowy nowego budynku znacznie obszerniejszego, mogącego pomieścić do 100 dzieci. Życzyć więc gorąco należy, ażeby społeczeństwo

nasze uwzględniając cel i znaczenie kolonii leczniczej w Rabce, zechciało ją wydatniej poprzeć, gdyż sprawozdanie wykazuje, że Towarzystwo liczy tylko 95 członków!!!

Jest to, nawet jak na nasze stosunki, za mało. Społeczeństwo nasze jest bardzo obojętne — wypadłoby tylko częściej zwracać jego uwagę na szczytne Towarzystwa zadania ze stanowiska miłości bliźniego, i ze względu na zdrowie przyszłych pokoleń.

Jednostka, choćby nią był twórca tych kolonii, czcigodny prof. Dr. M. Jakubowski nie jest w stanie podjąć pracy, w której udział winno

wziąć całe społeczeństwo. I jakkolwiek dzięki własnie ofiarności i energii prof. M. Jakubowskiego rozwój kolonii leczniczej rabczańskiej wobec obojętności społeczeństwa można nazwać świetnym, to jednak wobec ogromnej ważności sprawy jest on stanowczo za powolnym.

Jeżeli bowiem uwzględnimy, że druga kolonia w kraju naszym, rymanowska, nie wiele z tych samych powodów zdziałać jest w stanie, to liczba około 200 dzieci chorych korzystających rok rocznie przez 6 tygodni z kolonii leczniczych jest wobec przeszło siedmio-milionowej ludności w kraju przerażająco za małą.

Zaniedbanie takie pociąga dla kraju wielkie straty; tysiące dzieci rodziców, nie będących w stanie pokryć z własnych funduszy wydatków leczenia, albo ginie marnie, albo też wyrasta na jednostki słabowite, niedołężne, żyjące i tak na koszt społeczeństwa, przeżywając znaczną część swego życia w szpitalach, lub zaspakajając swe codzienne potrzeby z jałmużny.

Strata stąd podwójna dla społeczeństwa, które zamiast zyskania nowej pożytecznej dla siebie siły, część własnie swej energii i pracę poświęcać musi na zupełnie nie produktywne utrzymywanie niedołęgow.

Nie tu miejsce na omawianie tej sprawy ze

Zbiornik wodociągu w Krynicy.

Magazyn MÓD St. Zamoyskiej poleca **kapelusze damskie** na każdy sezon. **w Krakowie, Sukiennice 19 - Modele paryskie.**

względów społecznych — my powinniśmy ją traktować przede wszystkim ze stanowiska miłości bliźniego! — bo te względy daleko będą sympatyczniejsze i zrozumialsze dla ogółu.

Z jakiegokolwiek przeciwieństwa stanowiska rozpatrywać będziemy tą sprawę, to przyjść musimy do tego przekonania, że u nas dla chorych dzieci zrobiono dotąd mało i że należy najrychlej akcyę w tym kierunku wzmocnić.

Trudno jednak wymagać od Towarzystwa opieki szpitalnej w Krakowie, dzięki któremu zresztą znajdują pomoc i opiekę lekarską w szpitalu św. Ludwika dzieci prawie z całego kraju, rozszerzenia działalności jego w ten sposób, aby wszystkie dzieci wątłe, niedokrwiste, żółtawate a nie kwalifikujące się do leczenia szpitalnego utrzymywało w koloniach leczniczych.

O to powinny się starać, stowarzyszenia osobno utworzone, i to nie tylko w Krakowie — każde większe miasto powinno mieć takie stowarzyszenia i swoją osobną kolonię leczniczą w miejscowościach, najlepiej do tego celu się nadających, — a nie koniecznie w licznie uczęszczanych miejscach kąpielowych, gdzie z powodu drożyzny akcyja musiałaby się ograniczyć tylko do rozmiarów szczuplejszych. W koloniach podobnych mogłyby znajdować umieszczenie także dzieci rodziców zamożniejszych za pewną opłatą.

Otwiera się tu pole do działania dla naszych kobiet, bez których współpracownictwa żadnego dzieła miłosierdzia wyobrazić sobie nie można. (An.)

V. Wiadomości bieżące.

P. Tadeusz Piątkiewicz, komisarz rządowy w Zakopanem otrzymał złoty krzyż kawalerski orderu Franciszka Józefa z koroną.

Wydział zdrojowisk w Tow. higienicznym warszawskim. Wybory dokonane 31 stycznia b. r., utrzymały skład prezydium wydziału bez zmiany. Uczestniczą w nim: dr. Dobrzycki jako przewodniczący, dr. Rembiewski jako sekretarz, delegatem zaś wydziału do komisji bibliotecznej jest dr. Piotrowski.

Dr. St. Benedykt Kwiatkowski po ustąpieniu z posady I-go asystenta kliniki chorób wewnętrznych Rady dworu prof. Korczyńskiego ordynować będzie w tegorocznym sezonie w Marienbadzie. Obok więc dra Harajewicza będzie on drugim lekarzem Polakiem, praktykującym w tym zdrojowisku.

Towarzystwo lekarzy w Krynicy zawiązało się w ubiegłym sezonie. Już na jednym z pierwszych posiedzeń zarysował się wybitnie kierunek działalności nowego stowarzyszenia, zmierzającej ku podniesieniu etyki lekarskiej. Przed Towarzystwem otwiera się wdzięczne pole do pracy.

W Rabce, w której liczba leczących się w ubiegłym sezonie dosięgła liczby 2186 osób, ordynuje tylko dwóch lekarzy. Zwracamy na tę okoliczność uwagę lekarzy, mających zamiar rozpocząć praktykę w miejscu kąpielowem.

Marienbad. W nowo urządzonym „Zakładzie higienicznym i balneologicznym”, jedynym tego rodzaju

dotąd zakładzie, ze znakomicie urządzonymi pracowniami i czytelnią dla lekarzy, mogą być dokonywane rozbiory chemiczne, drobnowidowe i bakteryologiczne a nadto zbierane będą postrzeżenia techniczne nad tamtejszymi źródłami i kąpielami. Obok tego zakład ten będzie pełnił obowiązki takie, jakie u nas pełni zakład badania środków spożywczych i pod jego dozorem mają pozostawać wszystkie urządzenia higieniczne i lecznicze. (Z. W.)

Drugi zjazd klimato-hydro-balneologiczny rosyjski ma się odbyć między 14 a 20 września b. r. w Piatigorsku, na Kaukazie. Ponieważ wśród licznych zagadnień, stanowiących program tego zjazdu, znajduje się zestawienie porównawcze warunków klimatycznych oraz innych szczegółów, dotyczących zdrojowisk rosyjskich w stosunku do zagranicznych, przeto prof. Rykaczew, dyrektor centralnego fizycznego obserwatorium w Petersburgu, uprasza zarządy zdrojowisk i uzdrowisk poza granicami Rosyi, o przystanie na użytek zjazdu wszystkich publikacyj, odnoszących się do klimatologii uzdrowisk, składu chemicznego wód mineralnych i t. d. Przesyłkę należy adresować: *Observatoire physique central Nicolas á St. Petersburg.* Pour le Congres de climatologie“.

Ruch turystyczny. „Sokół” krakowski uchwalił utworzyć osobny oddział turystyczny dla wycieczek pieszych, w którychby zarówno starsi, jak młodszy, mogli brać udział. Młodzież akademicka również postanowiła założyć oddział turystyczny i sportowy, wreszcie tworzy się osobna sekcja turystyczna przy Towarzystwie tatrzańskim, zawiązująca się na podstawie uchwały wiecu tatrzańskiego.

Dla zorganizowania tej sekcji wybrano osobny komitet, który przystąpił gorliwie do pracy i przygotował już projekt statutu sekcji. Według jego postanowień, nowa sekcja ma nosić nazwę: „Sekcja turystyczna Towarzystwa Tatrzańskiego”. Siedzibą sekcji będzie Zakopane, a celem jej praca około rozwoju turystyki polskiej, szerzenie wśród ogółu zamiłowania do taternictwa i ułatwienie zwiedzania Tatr. Środki do osiągnięcia wymienionego celu będą następujące: 1) inicjatywa i zachęta w przedsięwzięciu wycieczek w Tatry; 2) organizowanie wycieczek zbiorowych; 3) współdziałanie z Towarzystwem Tatrzańskim w racjonalnem udostępnianiu Tatr; 4) utrzymywanie w Zakopanem biura informacyjnego; 5) nadzór nad przewodnikami i fachowe kształcenie tychże; 6) zebrania, pogadanki towarzyskie, oraz odczyty treści turystycznej i naukowej; 7) szczegółowe badanie Tatr pod względem topograficznym i rozpowszechnienie zebranych wiadomości; 8) wydawanie publikacyj, dotyczących taternictwa; 9) utrzymywanie stosunków z podobnymi towarzystwami w kraju i zagranicą, w celu wymiany spostrzeżeń i zaprowadzenia możliwych ulepszeń na każdym polu działalności sekcji; 10) zbieranie publikacyj, map, fotografii i wogóle zakładanie wszelkich zbiorów turystycznych z celem sekcji w związku będących.

Członkiem zwyczajnym sekcji może być każdy członek Towarzystwa Tatrzańskiego, opłacający ponad zwykłą wkładkę do Towarzystwa Tatrzańskiego, dodatkowo 2 korony rocznie, na cele sekcji przeznaczone.

Sprawa Pieskowej Skały. Spółka zbierająca ka-

Prosimy wszędzie żądać i zabierać na wszystkie wycieczki

Botanika

zdrowotną, ziołową wódkę nagrodzoną na wystawie przez przyrodników i lekarzy najwyższą nagrodą „Wielkim złotym medalem“

Wiśniowski i Marczyński Tenczynek — Krzeszowice.

pitał drogą podpisów na 250 rlb. udziały, lokowane tymczasem jako depozyt w domu bankowym Pilawitz, Wilczyński i Ska w Warszawie, rozesłała odezwę, w której zapewnia, że chcąc zachować od zagłady jedyną w kraju naszym, bo do chwili obecnej w stanie mieszkalnym znajdującą się pamiątkę dni minionych, powzięła myśl nabycia prastarego zamku w Pieskowej Skale, ażeby wspólnymi siłami urządzić tam pierwsze w kraju, na podobieństwo zagranicznych, wzorowe letnisko. Teren miejscowości górzysty, obejmuje 409 morgów gruntu, w tem 300 morgów lasu iglastego dobrze podszytego. Dla udogodnienia komunikacji istnieje projekt wybudowania szosy od Olkusza jako najbliższej stacyi kolejowej i zaprowadzenia stałej komunikacyi samochodami. Nie naruszając całości i stylu, urządzić się ma w starym zamku kursal i hotel, a nadto oprócz istniejących willi, pobudować w lesie domki dla letników. Z odezwy dowiadujemy się, że kapitał zakładowy obliczony został na 400000 rs. Dochód przewidywany z wynajmu mieszkań w zamku, w hotelach, z lokomocyi, z taksy zdrojowej, sklepu spożywczego, sprzedaży produktów, koncertów, zebrań i t. p., obliczony został na 32.500 rb. Przypuszczalny więc czysty zysk w pierwszych latach wyniesie około 14.500 rb. to jest blisko 5 procent od kapitału zakładowego. Firma Pilawitz, Wilczyński i Ska, do czasu zorganizowania spółki, udziałowcom liczyć będzie 5% w stosunku rocznym, następnie zaś 6% na rzecz towarzystwa.

Inicyatorzy zamierzają projektowane letnisko wprowadzić w życie już w tym roku.

Zakład wodolecznicy w Chojnach pod Łodzią objął Dr. Adam Lande, lekarz szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie, ordynujący dotychczas podczas sezonu letniego w zakładzie przyrodolecznicy w Nowem Mieście nad Pilicą. Pod tą nową dyrekcją ma nastąpić gruntowna reforma w prowadzeniu zakładu.

Wystawa higieniczno-dydaktyczna. Warszawskie Towarzystwo higieniczne daje ciągle dowody swej bardzo dodatniej działalności i może przez to służyć za wzór godny naśladowania wszystkim innym podobnym stowarzyszeniom. Pomijając częste posiedzenia, na których toczą się obrady nad najważniejszą bezsprzecznie sprawą zdrowia publicznego, Towarzy-

stwo to daje często inicjatywę w rzeczach zawsze pożytecznych, w tej sprawie w związku stojących. Obecnie urządza wystawę higieniczno-dydaktyczną, której cel sama nazwa wskazuje. I nas wystawa ta obchodzić powinna, gdyż rada Towarzystwa sprządza na wystawę szereg wzorowych przyrządów sterylizacyjnych. Mianowicie firma Stefan Bauman w Wiedniu wystawia kilka przyrządów do dezynfekcyi parowej oraz formalinowej, a przedstawiciel Towarzystwa akcyjnego Schering w Berlinie szereg przyrządów dezynfekcyjnych, któreby zarządy naszych zdrojowisk również zainteresować powinny.

Podczas wystawy i zjazdu higienicznego prof. dr. Baranowski podjął się osobiście oprowadzać przybyłych lekarzy-higienistów po kąpielach ludowych tutejszych. W związku z uaradami zjazdu powzięto projekt osobnego wydawnictwa, mianowicie ogłoszenia drukiem sprawozdania z narad nad higieną miasteczek i wsi.

Wystawa została otwartą dnia 24 bm. o godzinie 11½ w południe i cieszy się liczną frekwencją. O wystawie zamieścimy obszerniejszy artykuł naszego specjalnego sprawozdawcy.

(An.)

Wydawca i za redakcyę odpowiedzialny Z. Rosner.
Z Drukarni Narodowej w Krakowie, Wiślna 9.

NADEŚLANE

LECZNICA KOSMETYCZNA DRA L. LUSTRA W KRAKOWIE ULICA GRODZKA 35.

Radykalne usuwanie włosów z twarzy, brodawek itd. Leczenie wszelkich szpecących chorób skóry twarzy i ciała, pielęgnowanie cery twarzy, rąk i palców. Leczenie chorób włosów. Zapobieganie nadmiernemu poceniu rąk i nóg. Masaż twarzy elektryczny i pneumatyczny, elektroliza, tatuowanie, parówka twarzy, faradzacya i t. d.

Plomby i korony porcelanowe, sztuczne zęby, wybielanie zębów, regulacya zębów i t. d.

Pierwsze konces. przez c. k. Namiestnictwo

Biuro mamek Julii Bojanowskiej
w Krakowie, przy ul. Floryańskiej L. 13. 10

B. MÜLSZTEIN

w Krakowie

Stradom 27

Pierwsza zachodnio-galicyjska

Fabryka korków do flaszek i beczek

Jakoteż korków wszelkiego rodzaju.

Specyalne korki dla wód mineralnych - Skład kapsli metalowych do flaszek oraz maszyn do korkowania i kapslowania.

JÓZEF GORECKI Telefon fabryki Nr. 277
— magazynu Nr. 260.

Kraków, ul. św. Wawrzyńca 25.

Fabryka siatek, mebli, konstrukcyi żelaznych i wyrobów ornament. kutych - wykonywa wszelkie roboty ornamentalne, kute, konstrukcyjne, bubowlane i plecionki z drutu, **Drutowe kraty do ogrodzenia** ogrodów, lasów, podworców, zwierzyńców i t. p. - - **Siatki do przesypywania piasku i ochronne do okien, tóżka żelazne** zwykle i angielskie, z materacami sprężynowemi, oraz **wkłady sprężynowe** do łóżek drewnianych - Geny przystępne kosztorysowe. Termin ściśle zachowany. Adres telegramów: **Gorecki**. - - - Telefonu Nr. 277. - - - Cenniki na żądanie **darmo i opłatnie.**

Biuro i magazyn gotowych wyrobów otwarty dla wygody Szanownych odbiorców znajduje się w Rynku Nr. 6, pierwsze piętro.

Z. SIEMEK Magazyn i pracownia Ubiorów męskich
w Krakowie, ul. Mikołajska l. 26

posiada na składzie towary pierwszorzędnych fabryk angielskich i francuskich na każdy sezon - Wykonywa wszelkie obstalunki z wszelką skrupulatnością wystudowanym krojem.

Reim i Spółka

Kraków

Rynek 37 Linia A-B.

polecają wszelkiego rodzaju artykuły sportowe jakoto: Krokiety, Lawn-Tennis, Kęgle i kule do tychże, Piłki, Siłomierze sprężynowe, „Sandow“ i „Whitely“, Hamaki, Gry towarzyskie, Nowa gra „Salta“. Hustawki ogrodowe.

Przybory do rybołówstwa w wielkim wyborze.

Perfumy we flakonach i na wagę. Wodę kolońską prawdziwą i krajową. — Mydła z fabryk „Tlen“ we Lwowie i Fr Pulsa w Warszawie, oraz inne krajowe i zagraniczne. — Pudry, Wody toaletowe, Szczotki, Grzebienie, Proszki i pasty do zębów, wszelkiego rodzaju artykuły toaletowe.

Farby i wszelkie przybory do malowań artystycznych. Necesery, Flaszki i kubki do podróże. Miednice i Wanny gumowe, Poduszki gumowe, Płaszczki nieprzemakalne, Kalosze rosyjskie i amerykańskie.

FLASZKI

na wodę mineralną — poleca

MAX MÜHLIG

Cieplice w Czechach.

Fabryka szkła: Cieplice w Czechach. - Świadectwa najwybitniejszych zdrojowisk! 10

Zakład artystyczno-graficzny

„AURORA“

wykonywa wszelkiego rodzaju klisze do ilustracji, cenników, druków, firm i t. p.

KRAKÓW, KARMELICKA 15.

Przeszło od 50 lat istniejąca

WYPOZYCZALNIA KSIĄŻEK E. i A. GUMPOWICZÓW - - Kraków, Bracka 5. - - Sprowadziła na b. sezon wszelkie nowości z literatury belletrystycznej i naukowej w 4 językach. Katalogi z warunkami abonamentu gratis i franco. 10

Najdogodniejszy Abonament wszystkich pism!!

Sprzedaż pojedynczych numerów

pism polskich, niemieckich i francuskich, broszurek, kartek widokowych, rozkładów jazdy, kalendarzy i t. d.

Prenumerata wielu pism z pierwszej i z drugiej ręki po cenach niższych.

Zbiorowe wypożyczanie pism na wzór zagraniczny.

Przyjmuje się ogłoszenia do wszystkich pism.

Lokal Agencji otwarty od godz. 6 rano do 9 wieczór.

Główna Agencja dzienników i ogłoszeń

Józefa Hopcasa i Antoniny Salomonowej

Kraków, plac Maryacki 2.

Syrup Hypophosphit comp. Dr. Egger

zawiera w jednej łyżeczce: żelaza 0-05, wapnia 0-10, potasu 0-06, sodu 0-06, chininy 0-005 i strychniny 0 00005, sole kwasu fosforowego i odpowiednio do farmakopei Unit. St.

S. Hypophosphit comp. Dr. Egger jest dzielnym środkiem w przypadkach:

niedokrewności, neurastenii, rozmaitych schorzeniach narz. nerwowego, w krzywiczy, zółtach, jest nieocenionem tonicum dla ozdrowieńców; bywa też podawany w pierwszorzędnym klinikach. jak w klinice Radcy dworu prof. Krafft-Ebinga, prof. Felsereichera, prof. Fingera, prof. Mraćeka, prof. Jendrasika, prof. Rosthorna i t. d.

Cena za jedną 500-gram. flaszkę 4 kor. 80 h.; za 250-gr. 2 kor. 40 h.

Główny skład: dla Galicji wschodniej w apt-ce Piotra Mikołajczyka, dla Galicji zachodniej w apt-ce Konstantego Wiszniowskiego w Krakowie.

Główny skład i wyrób:

Apteka „Reichspalatin“

Budapeszt, VI, Waitzner Boulevard 17.

F. LORD — BIURO — TECHNICZNE

Kraków, Floryańska 55. Telefon nr. 230

Wszelkie przybory do gorzelni, browarów, tartaków, młynów i wszelkich innych zakładów gospodarczo - przemysłowych.

Smary, oliwy oryginalne rosyjskie, pasy do maszyn, płyty i sznury gumowe, szlauchy gumowe i parciane, rury i wentyle parowe i wodne, gaza jedwabna oryginalna szwajcarska, kamienie i walce młyńskie, piły i cyrkularki angielskie, toczki szmirglowe itp.

Wszelkie przybory do wodociągów, łazienki, closetsy.

MOTORY PAROWE Hoffmeister i Ska.

Instalacja elektr. oświetlenia.

Skład dotyczący materiałów i przyborów. Projekta i kosztorys darmo

Dr. M. Cercha

ordynować będzie jak w latach poprzednich od 1 czerwca
w Krynicy (domek szwajcarski).

Dr. KRETZ

Specjalista chorób gardła i płuc - - ordynuje
jak lat ubiegłych

10

w Szczawnicy.

Dr. Ksawery Gorski

lekarz zakładowy w Szczawnicy
dawna kancelarya Zarządu: Plac Dietla. 10

DR. JAN REGIEC

ORDYNUJE JAK LAT POPRZEDNICH OD 20-GO MAJA

W RYMANOWIE

WILLA »POD KOŚCIUSZKĄ« - (UTRZYMUJE PENSYONAT).

DR. ZANIETOWSKI

b. asystent Uniw. Jagiell., lekarz Terapii
radcy H. Ebersa nad Adryatykiem,
przez sezon letni obejmuje kierownictwo roz-
szerzonego Zakładu wodoleczniczego

w Jaśkowicach pod Krakowem.

Dr. Tymoteusz Piotrowski

ordynuje w roku bieżącym jako lekarz zdrojowy

w Żegiestowie.

Dr. JAN OZGA

ordynuje jak w zeszłym roku tak i w bieżącym jako
lekarz zdrojowy

w Wysowie. 10

Dr. Franciszek Dobija

były długoletni lekarz w Boguminie na Szląsku austr.
ordynuje w bieżącym sezonie w MARIENBADZIE
„Haus Regenzburg“, naprz. Kreuzbrunn Columnade.

Lekarz chorób kobiecych

Dr Stanisław Lewicki

ordynuje od 1-go czerwca

w Krynicy, willa „Białej Róży“.

Dr. W. HARAJEWICZ

ordynuje od 1 maja do 30 września

w Marjenbadzie, willa „Wahnfried“.

Dr. Zenon Pelczar

długoletni I. lekarz zakładowy

ordynuje jak lat poprzednich od dnia 15 maja

w Truskawcu (willa Zofia).

Dr. Zygm. Wąsowicz

ordynuje jak w latach ubiegłych

od 16 maja do końca września br.

w Krynicy

(„Dom pod Orłem“ naprzeciw Domu Zdrojowego).

Dr. Rudolf Hammerschlag

ordynuje jak lat ubiegłych

w Szczawnicy.

DR. TADEUSZ PRASCHIL

b. asystent Uniw. Lwowskiego i długo-
letni sekund. Szpit. powsz. we Lwowie

ordynuje jak corocznie w sez. kąpielowym
-- (od 15 maja do 30 września) -- b. r.

w Truskawcu.

Dr. St. Benedykt Kwiatkowski

były I. Asyst. kliniki chorób wewnętrz. Uniw. Jagiel.

ordynuje od 15 maja b. r. 10

w Maryenbadzie (»Stadt Hamburg«).

LEKARZ CHOROÓB KOBIECYCH

DR. JULIAN ARONSOHN

ordynuje jak dawniej w bieżącym sezonie

w Krynicy (pod Krakusem).

JAŚKOWICE

STACYA KLIMATYCZNA

I KONCESYONOWANY ZAKŁAD WODOLECZNICZY
POD KRAKOWEM

ANTONIEGO WIENIAWY ZUBRZYCKIEGO

pod kierownictwem lekarskim Dra Józefa Zanietowskiego
b. asystenta Uniw. Jagiellońskiego w Krakowie — lekarza Zakładu hydro-
patycznego, Rady Ces. Dra Ehersa w Cirkvenicy — własność
Arcyksięcia Józefa.

Sezon kąpielowy od 1 czerwca do 1 października.

Zakład rozszerzony i zaopatrzony we wszelkie urządzenia do hydro-
terapii, elektroterapii i klimatoterapii. — Kaplica, apteka, stacya kolei
w miejscu. — Ost. poczta: Brzeźnica.

Kraków, Radziwiłłowska 29.

Zakład Roentgenowski

zaopatrzony we wszelkie najnowsze przyrządy do wy-
tworzenia promieni Roentgena. **Badania** temi pro-
mieniami tj. prześwietlanie lub fotografowanie wska-
zanem jest:

- 1) w chorobach narządów oddechowych,
- 2) w chorobach serca i tętnic,
- 3) przy złamaniach i zwichnięciach,
- 4) w chorobach kości i stawów,
- 5) w chorobach zębów i szczęki.
- 6) przy ugrzęźnięciu w ciele ludzkim ciał obcych,
jak: igły, pociski, i t. p.
- 7) przy kamieniu nerkowym i pęcherzowym.

Leczenie promieniami Roentgena wskazane jest w róż-
nych chorobach skórnych.

Dr. Artur Frommer 10

Sekundaryusz oddziału chirurgicznego
szpitala św. Łazarza, ordynuje od godz. 2—4 popoł.

F. Semmel w Szczawnicy

Zakład górny, Bazar Nr. 2 i 3

polecą swój **Handel Galanteryjny** zaopatrzony w **Wyroby krajowe**,
tyrolskie i włoskie, rzeźbione i z drzewa oliwkowego. **Wyroby skórne**:
pularesy, portmonetki, paski, torebki podróżne itd. **Laski spacerowe**,
toporki, stalowe i drewniane, **Wyroby koszykarskie**, kosze podróżne,
walizki itd. **Przybory toaletowe**, krajowe i zagraniczne perfumy, woda
kolońska, mydła, pudry, szczołki, grzebienie itd.

Zabawki dziecięce, laski w różnych wielkościach, gry towarzyskie,
krokiety itd. **Skład naczyń** kuchennych, szkła i porcelany

Na głównym deptaku.

Skład specjalnych tytoni i cygar. **Tutki cygaretkowe** Herliczki, Bel-
dowskiego i wiele innych gatunków. Wszelkie przybory do palenia.
Ajencya gazet, sprzedaż pojedynczych egzemplarzy, prenumerata ty-
godniowa i miesięczna na czasopisma polskie i niemieckie, krajowe
i zagraniczne.

PRZYBORY DO PISANIA.

Karty korespondencyjne z widokami w kilkudziesięciu gatunkach
własnego wyrobu.

ALBUMY z widokami Szczawnicy i Pienin.

ŻEGIESTÓW

Zakład zdrojowo-kąpielowy w Galicyi nad Popradem

Poczta, telegraf, kolej w miejscu.

Kąpiele gazowo wodne, błotne, hydropatyczne i rzeczne. Pora kąpie-
lowa od 20 maja do końca września. — Dwie restauracye. Pensjonat
z całem utrzymaniem zależnie od pokoju od kor. 8 dziennie. — Lekarz
ordynujący **Dr. TYMOTEUSZ PIOTROWSKI**, asystent kliniki
akuszerzy, były sekundaryusz szpitala św. Łazarza.

WODA ŻEGIESTOWSKA, najsilniejsza szczawa żelazista, znaj-
duje się we wszystkich składach wód mineralnych.

Prospekta i wyjaśnienia przesyła na żądanie odwrotną pocztą

Zarząd Zakładu zdrojowo-kąpielowego w Żegiestowie.

W Szczawnicy od 20 maja

Główna RESTAURACYA

połączona z Cukiernią i Kawiarnią wydaje podczas
sezonu **Obiady** w abonamencie lub według karty po
cenach nader przystępnych. — **Piwnica** zaopatrzona
w wyborowe i wystale wina węgierskie, austriackie
i francuskie, w koniak i malagę kuracyjną. Piwo oko-
cimskie i porter angielski — Pokoje do wynajęcia w wil-
lach pod Palmą, Polem i pod Magdaleną.

Jako spadkobierca po śp. Ojcu moim tej 25 lat w zakładzie istnie-
jącej firmy, polecam się łaskawym względom P. T. Publiczności.

Józef Olexy

Dzierżawca Hotelu Krakowskiego w Tarnowie.

Kawa Zdrowia

wyrobu **Waśniewskiego**, b. prof. nauk przyrodniczych i Łuczki,
aptekarza w Podgórzu

zastępuje w zupełności zwykłą kawę ziarnistą, a nie zawierając
kofeiny działającej tak szkodliwie na organizm ludzki, nadaje się
szczególniej do użytku osób słabych, rekonwalescentów i dzieci.

Smaczna, pożywna i tania powinna znaleźć zastosowanie
w każdym oszczędnym i dbającym o swe zdrowie domu.

Bardzo pochlebne orzeczenia Wnych Panów lekarzy, wydane
z powodu chemicznego badania tej kawy, zalecają ją szczegó-
lnie dla jej wysokiej wartości pożywniej.

Za 5 ct. można się o jej wybornym smaku przekonać,
a kto do niej przywyknie, innej pić nie zechce.

Do nabycia we wszystkich handlach i drogueryach w próbnych
torebkach po 5 ct. (10 hal.) oraz w paczkach 1/4 kilowych po
18 ct. (36 hal.) i 1/2 kilowych po 35 ct. (70 hal.)

Waśniewski, Łuczko i Sp.,
Fabryka „Kawy Zdrowia“ w Podgórzu.

ZAKŁAD LECZNICZY **Dra Mieczysława Nartowskiego**

Specjalisty chorób nerwowych i umysłowych

Hydro- i Elektroterapia: Kąpiele w świetle elektrycznym, kąpiele
wodo-elektryczne, wanny, natryski, mięsienie, Roentgenografia itp.

Telefon Nr. 359. — Znajduje się obecnie przy ul. św. Anny 1. 2. — Telefon Nr. 359.